ולימא ליה דאמר לכשתלד רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא [א] אף לכשתלד לא קנה דאמר רב נחמן המזכה לעובר לא קנה לכשתלד קנה ורב הונא אמר אף לכשתלד לא קנה ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה קנה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא [ב] גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר החזירו הכל ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו החזיק בשניה קנה ובראשונה לא קנה ואי סלקא דעתך עובר לא קני למה להו אחזוקי בשניה הא אחזיקו להו חדא זימנא אמר אביי [א] ירושה הבאה מאיליה שאני רבא אמר שאני התם דרפויי מרפיאן בידייהו מעיקרא מאי בינייהו איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואחר כך מת תא שמע [ג] תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא הא אמר רב ששת [ג] נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד [ד] אבל עובר לא מאי טעמא דהוא

ולימא (א). רב הונא מתני' דאמר אם תלד אשתי זכר תנו ליה מנה לכשתלד דלא זכי ליה כלום עד שיוולד ואין זה מזכה לעובר דאמרינן לעיל [קמא:] דלא קנה. ומשני רב הונא דאמר איני יודע מי שנאה ולא אוקמה כשתלד לטעמיה דאמר רב הונא אף המזכה לעובר בכה"ג דאמר לכשתלד כלומר נכסיי להאי דמיעברא לכשיולד לא קנה דכיון דבשעת הקנאה עובר הוא ואינו יכול לזכות לא יקנה לכשיולד ע"י אמירה דאמר לכשתלד: **לכשתלד קנה.** אע"ג דפליג ר"נ בהמוכר פירות דקל לחבירו [ג] דאמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא גבי עובר מודי דחשיב ליה כישנו בעולם וגם הנכסים שנותן לו הרי הן בעולם אלא שצריך לתקן לשונו ולומר נכסיי להאי עובר לכשתלד דאז ראוי לקנות לגמרי: **ובזבזו.** החזיקו. כל איש ואיש מה שמצא בזזו איש לו: **חייב להחזיר.** כיון דאשתו מעוברת עובר יורש הוי. אלמא המזכה לעובר קנה: **או שהפילה אשתו.** וחזרו ישראל והחזיקו בנכסיו: **החזיק בשניה.** אחר שמת הבן או העובר קנה דהשתא ליכא עוד שום יורש: **בראשונה לא קנה.** דאיגלאי מילתא שהיה לו בן או עובר ואע"ג דסוף סוף מת העובר בבטן ולא יצא לאויר העולם כיורש גמור חשיב ליה ומרע לחזקת מחזיקי ראשונה. אלמא עובר יורש כרב ששת: **ורבא אמר.** לעולם אימא לך לא שנא המזכה לעובר לא שנא ירושה הבאה מאיליה לא קנה כלל ושאני התם גבי המחזיק בראשונה האי דלא קנה לאו משום עובר הוא דהא אין עובר יורש אלא מעיקרא כשהחזיקו רפויי מרפיין בידייהו כשמת הגר ובזבזו נכסיו והחזיקו לא נתכוונו להחזיק לגמרי דהא מספקא להו אם יש לו יורשין אם לאו כמו שהוכיח סופו על תחלתו ששמעו לבסוף שהיה לו בן או אשתו מעוברת ושמא לא תפיל ולכך לא הויא חזקתו חזקה אא"כ חזרו והחזיקו אחר מיתת הבן והעובר ולעולם אימא לך עובר אינו יורש וגם המזכה לו לא קנה: **מאי בינייהו.** בין לאביי בין לרבא חזקה ראשונה לאו כלום היא מה לי משום דעובר יורש לאביי מה לי משום דרפויי מרפיא לרבא מאי נפקא לן מינה: **איכא בינייהו שמעו בו שמת ולא מת ואח"כ מת.** לשונות רבים שמעתי ולא ישרו בעיני. אמנם כן צריך לפרש איכא בינייהו בין אביי לרבא בכה"ג גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והחזיקו ואח"כ שמעו שאשתו מעוברת ושמעו אחרי כן שמת העובר ועדיין היו מוחזקין א"נ שהחזיקו אחר ששמעו בו שמת ולא היה מת כששמעו אלא אח"כ מת לאביי דאמר עובר יורש משום דהויא ירושה הבאה מאיליה המחזיקים ראשונה קודם מיתת עובר לא החזיקו אלא מחזיקי אחר מיתתו ולרבא דתלי טעמא ברפויי המחזיקים ראשונה ששמעו בו שמת הויא חזקתן חזקה ואע"פ שנודע לבסוף שעדיין לא מת מ"מ לא מרפיא בידיהם כיון ששמעו בו שמת והעובר לא יצא לאויר העולם ולא זכה לירש דלרבא אינו יורש עד שיצא לאויר [ד] והמחזיק בשניה אחר מיתת העובר לא הוי חזקתן חזקה. כן נראה בעיני ועיקר: לשון קצרה **איכא בינייהו ששמעו בו שמת.** העובר ואח"כ החזיקו והוא לא מת אלא אח"כ מת ובאו אחרים להחזיק לרבא חזקתו ראשונה לא מרפיא שהרי שמעו שמת ונתכוונו להחזיק לגמרי וקנו דסוף סוף העובר לא יצא לאויר העולם ולא יירש מידי ולאביי אחרונים קנו: **ת"ש.** דתנן במס' נדה בפ' יוצא דופן (דף מג:) תינוק בן יום אחד מטמא בנגעים כו' עד נוחל ומנחיל ופרכינן בגמרא נוחל ממאן מאביו מנחיל למאן לאחין מן האב אחין אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאביהם לירתו ומאי נפקא לן מינה בהאי תינוק אפי' כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחין: ומשנינן **אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב.** דמיניה קא ירתי כגון רחל שילדה את יוסף ומתה רחל ביום שנולד יוסף וירש את אמו שהרי בן יום אחד נוחל ואח"כ מת ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שהן אחיו מאביו דמיניה דיוסף ירתי ולא מרחל שהרי אינה אמם הכי איתא במסכת נדה [שם]. והכא הכי הוא דפרכינן תא שמע תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת ומשני א"ר ששת נוחל כו' והאי שינויא במסכת נדה [שם] איתיה משום קושיא אחריתי כדפרישית לעיל. ונראה בעיני דהכי גרסינן האמר רב ששת נוחל בנכסי האם כו' הלכך כיון דההוא יומא דאתיליד מתה אמו משום הכי דייקינן דוקא בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואח"כ מתה אמו ואח"כ מת הוא והוריש לאחיו מן האב אבל עובר לא אינו יכול לירש אמו בעודנו בבטנה להנחיל

בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא אמר רב ששת כו'. הקשה רבינו אפרים לפרוך ליה מרישא דהך משנה דקתני רישא בפרק יוצא דופן (נדה דף מג: ושם) בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן [א] התרומה דוקא בן יום אחד אבל עובר לא אלמא המזכה לעובר לא קנה [ב] וקשיא לרב ששת דהשתא לא מצי לשנויי כדמשני אסיפא ועוד קשה לר"י על ההיא דיוצא דופן דקאמר התם מאי איריא בן יום אחד אפי' עובר נמי פוסל ואמר רב ששת הכא בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן [ה] אחד מהגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה ולאפוקי מדר' יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין אבל עובר לא ולמה לי למנקט ב' נשים לוקמה באשה אחת גרושה ויש לו בן ממנה דוקא בן יום אחד פוסל אבל עובר לא ואכלי העבדים בשביל כל המשפחה כולה לרבנן דר' יוסי כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה (דף סז. ושם) [ג] ונראה לר"י דסבר רב ששת דלרבנן דר' יוסי נמי עובר אית ליה זכייה וטעמא דעובר אינו פוסל משום דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות [ד] והוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן כדחייש רבי יוסי ולהכי אוקי התם בכהן שיש לו שתי נשים ויש לו בנים משאינה גרושה דכיון דיש לו בנים לא פוסל עובר אע"ג דיש לו זכייה דלא חיישינן למיעוטא דזכרים כדפרישית [ה] אבל אם אין לו בנים פוסל עובר גם לרבנן דאית ליה זכייה דבין הוא זכר בין היא נקבה הרי הן שלה [ו] ופליג רב ששת אשמואל דאמר בפרק אלמנה (שם) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה דסבר שמואל דלרבנן לית ליה זכייה לעובר והשתא ניחא הא דקאמר לעיל רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת כו' ולא דחי דהך ברייתא כר' יוסי דרבנן נמי לא פליגי אלא דלא חיישי למיעוטא כדפרישית ואם תאמר לעיל דאמר החזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה אמאי לא קנה המחזיק בראשונה כיון דלסוף הפילה דהא בפרק אלמנה (שם דף סז. ושם) אמרינן דזכרים הוי מיעוטא משום מיעוטא דמפילות ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדים וי"ל דהתם תלינן שמא כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן ולית ליה זכייה:

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב. תימה דמה עלה על דעת המקשה דהא ע"כ צריך לומר כדמשני רב ששת נוחל בנכסי האם דאי לאו הכי תקשה ליה דאחים אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאבוה לירתו דהכי דייק בפרק יוצא דופן וי"ל דודאי ידע המקשה שפיר דנוחל בנכסי האם קאמר אלא שהיה סובר דהיא מייתא ברישא [ז] ורב ששת משני דהוא מיית ברישא ולא הוצרך רב ששת לומר נוחל בנכסי האם אלא לפי שלא פירש המקשה מפרש לה רב ששת ובפ"ק דערכין (דף ז. ושם) דפריך לשמואל מרב ששת דאמר דהוא מיית ברישא הוה מצי למימר דשמואל סובר כמו מקשה דהכא דהיא מייתא ברישא [ט] אע"ג דשמואל סובר כרב ששת דאמר המזכה לעובר קנה לקמן בסמוך מ"מ אין צריך לתרץ כרב ששת דיכול לתרץ כמר בריה דרב יוסף שאין ממעט בחלק בכורה אלא דניחא ליה להעמיד שמואל כרב ששת ועוד י"ל דמעיקרא ס"ד דנוחל בנכסי האב וכגון שלא היה לו אלא העובר לבד [ט] והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה וקתני דדוקא בן יום אחד נוחל מאביו כדי להנחיל ליורשין מאביו אבל עובר לא וה"נ הוה מצי לשנויי בפרק יוצא דופן (נדה דף מד. ושם) א"נ י"ל דהמקשה סבר כמר בריה דרב יוסף לומר שממעט בחלק בכורה בלא דרשה דוילדו לו דדוקא בן יום אחד ממעט בכורה אבל עובר לא:

עין משפט נר מצוה

יד א טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף א ועי' בהגהות מיי' פכ"ב מהל' מכירה סי' ח:
טו ב מיי' פ"ב מהלכות זכיה ומתנה הל' יח סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ערה סעיף ל:
טז ג מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה יג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין כז טור ושו"ע חו"מ סי' רעו סעיף ה [וברב אלפס פרק ח דמכלתין דף ריא.]:
יז ד שם בהג"ה [וברב אלפס שם]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולימא ליה רב הונא וכו' ולא אוקמה לכשתלד:

רבינו גרשום

ומקשי' ואכתי לוקים ליה לסיפא בעובר ואימא דאמר לכשתלד אשתי. כל מה שתלד יטול דמשמע לכשתלד דכבר ילדה יטול שוב יזכה בו ולא עכשיו ואמאי לא תירצה רב הונא הכי לסיפא דמתני'. ומשני רב הונא נמי סבירא ליה דאפי' אם אמר לכשתלד לא קנה כיון דהוה קנין במתנה קודם שיבא לעולם ומשום הכי אמר משנתינו איני יודע מי שנאה: מנא אמינא לה. דהמזכה לעובר לא קנה: או שאשתו מעוברת חייבין להחזיר הכל. אע"ג דאכתי לא בא עובר לאויר העולם יקנה בנכסי אביו אלמא המזכה לעובר קנה: מי שהחזיק בשניה. לאחר שאין לו בן קנה משום דנכסי הגר הרי הן כמדבר מי שהחזיק בהן זכה: אמר אביי. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא משום הכי בראשונה לא קנה דנחלה הבאה ליה לעובר מאיליה שאני דזכה בה דיורש הוא: רבא אמר. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא אמאי החזיק בראשונה לא קנה משום דמעיקרא כשהחזיקו בהן חזקה רעועה הואי ורפוי הוה מרפי בידייהו דלא הוו ידעי אם אית ליה בן או לא להכי מי שהחזיק בשניה כשידעו ודאי שאין לו בן החזיק: מאי בינייהו. בין אביי לרבא מכדי בין למר בין למר עובר לא קנה ותרווייהו סברי דמי שהחזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה: איכא בינייהו. דאותם שהחזיק בשניה שמעו בו בבנו שמת והחזיק בנכסים ועדיין לא היה מת ואחר כך מת ובאו אחרים לאחר שהחזיקו אלו ותפשו הנכסים קודם שמת זה ושוב מת. אביי סבר הואיל ששמעו בו שמת אע"ג דלא מת והחזיקו בהם אחרים כיון דאחר כך מת אותה חזקה של אחרים לא הויא חזקה משום דקמאי חזקה גמורה החזיקו. (א) ורבא ס"ל כיון דבשעתא שהחזיקו בהן אחרים אכתי לא מת והחזיקו אחרים אע"ג דשוב מת הני בתראי קנו קמאי לא קנו משום דמעיקרא אע"ג דשמעו בו שמת כיון דלא מת חזקה רעועה היתה ורפוי היתה מרפיא בידייהו אע"ג דשוב מת קנו בתראי. ובחזקה שניה פליגי בין אביי ובין רבא אבל בחזקה ראשונה לדברי הכל חייבין להחזיר הואיל ששמעו שיש לו בן או שאשתו מעוברת: ת"ש. אי מזכה לעובר קנה אי לא קנה: תינוק בן יום אחד נוחל. ממון של אבותיו ומנחיל דהרי הוא כגדול לכל ירושתו: אבל עובר לא. אינו נוחל ומנחיל וקשיא לרב ששת. אמר לך רב ששת לעולם קנה והכא מתני' הכי מיפרשא בן יום אחד נוחל בנכסי האם להנחיל ממון לאחים מן האב דוקא כשהיה התינוק בן יום אחד שנולד בשחרית ומתה אמו בערבית דהוי חי יום אחד. אבל עובר שבמעי אמו אם מתה אמו לא אמרינן דהוא חי במעי אמו בתר מיתת אמו ונוחל את אמו להנחיל את האחין מן האב משום דעובר מיית ברישא מן אימיה:

מסורת הש"ס

א) [לעיל קמא:], ב) ערכין ז. נדה מד., ג) [יבמות לג.], ד) [לאויר העולם], ה) [צ"ל ובן יום אחד],

גליון הש"ס

גמרא ולימא ליה דאמר לכשתלד. עי' בר"ן קדושין דף לג ע"ב בדף הש"ס: **תוס' ד"ה נוחל כו' אע"ג דשמואל סובר כר"ש.** תמוה לי הא בפשוטו ניחא דהא שמואל ס"ל ביבמות דלרבנן דר"י אין לו בנים אוכלים בשביל המשפחה הרי דס"ל דטעמא דרבנן דעובר לית ליה זכייה. אלא דשמואל דס"ל המזכה לעובר קנה היינו דס"ל דהלכה כר"י וכדאמרינן להדיא ביבמות דזו וס"ל דקאמר ואח"כ מתניתין דנדה דקתני ברישא דבן יום אחד פוסל אבל עובר לא דאתיא כרבנן דר"י ממילא ס"ל למתני' דעובר אין לו זכייה. א"כ אין התחלה לקושית הש"ס בן יום אחד אין אבל עובר לא דהא בלאת הך מתני' ממילא ס"ל דלאין זכייה לעובר וצע"ג: **בא"ד** והקנה נכסיו לאחרים. קשה לי למאי הוצרכו לגוונא דחיקא כזה ולא בפשוטו דאמר מיתת האב קודם שמת הבן הזה ביומו מכרו האחים כל נכסיהם או שעבדו כל נכסיהם לבע"ח ולא כתבו דאיקנו ואח"כ מת זה הבן דאם לא היה נוחל ומנחיל והיו זוכים למפרע מכח אביהם קנה הלוקח למפרע גם אלו הנכסים אבל כיון דנוחל ומנחיל והם זוכים ליירש אחיהם משעת מיתתו לא קנה הלוקח דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

מוסף רש"י

ירושה הבאה מאיליה שאני, ויש לה כח לתפוס אבל להקנות לו אדם לא קנה (לעיל קמא:). **נוחל ומנחיל.** אם נפלה לו ירושה בו ביום וכו ביום מת מנחילה לקרוביו מאביו (ערכין ז.). **אמר רב ששת.** האי נוחל ומנחיל ליכא לאוקומי בנכסי אביו, דאי נמי לא אתיליד איהו הוו ירתי קרוביו נכסי אביו היכא דלאין בנים, אלא נוחל בנכסי האם. אם מתה בו ביום ואפילו הוא מת בו ביום נוחל נכסי אמו ומנחילן מכחו לאחיו מאביו שאינן בני אמו, דאי לאו הוא הוו ירתי לה קרוביה ולא אמרינן נפל הוא ואינו בן נחלה (שם) דבן נוחל את אמו אבל האם אינה נוחלת את בנה וכל שכן קרובי האם שאין נוחלין אותו, דכתיב למשפחותם לבית אבותם, משפחת האם אינה קרויה משפחה (נדה מד.). **אבל עובר לא.** אם מתה מעוברת אינו נוחל להנחיל את קרוביו מן האב (שם).

מוסף תוספות

א. ואמרינן עלה התם וכו' דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה. רמב"ן. ב. [ו]אפי' בירושה הבאה מאליה. שם. ג. [ד]כל זמן שלא נולד העובר זוכה הקרוב לירושת כהן ואוכלים בגינו. רש"י שם. ד. דכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות ומיעוט מפילות. ר"ן. ה. ואתי שפיר וכו' [ד]לא פריך מרישא דבן יום אחד פוסל, דאיכא לאוקמא בשתי נשים וכו'. תוס' יבמות סז. ו. דהוו מפילות מיעוטא. רמב"ן. ז. וקאמר עובר לא משום דלא קנה. תוס' נדה מד.

א) נראה לדעת רבינו דהיכא דהפילה אח"כ מודה אביי דלמפרע לא הי' בר ירושה כיון שלא הי' עומד להוולד והלכך אותם שהחזיקו בהם אז קנו.

דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב למימרא דהוא מיית ברישא והא הוה עובדא ופרכס תלתא פרכוסי אמר מר בר רב אשי [א]מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר לומר [א]שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד [ב]אבל עובר לא מאי טעמא [1]וילדו לו אמר רחמנא דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא [ג]בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה מאי טעמא וילדו לו אמר רחמנא והא ליכא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא [ד]בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מאי טעמא [2]יכיר אמר רחמנא והא ליתא דיכיר והלכתא ככל הני לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתינו [ב][ה]הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו [ג]אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק אייתי לי בי עשרה ואימר לך באפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא המזכה לעובר לא קנה ההוא דאמר לדביתהו נכסי לבני דיהוו לי מיניך אתא בריה קשישא אמר ליה ההוא גברא מאי תיהוי עליה אמר ליה זיל קני כחד מברא [ו]הנך ודאי לא קנו דאכתי ליתנהו האי אית חולק לטליא במקום בניא או לית ליה חולק לטליא במקום בניא רבי אבין ורבי מיישא ורבי ירמיה דאמרי אית חולק לטליא במקום בניא רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא דאמרי לית חולק לטליא במקום בניא אמר ליה רבי אבהו לרבי ירמיה [ז]הלכתא כוותן או הלכתא כותייכו אמר ליה פשיטא דהלכתא כוותן דקשישנא מינייכו ולאו הלכתא כוותייכו דדרדקי אתון אמר ליה מידי בקשישותא תליא מילתא בטעמא תליא מילתא וטעמא מאי [ח]זיל לגביה דרבי אבין דאסברתה ניהליה

וכרכיש

רשב"ם

להנחיל ממונו לאחיו מן האב. ולא בהדיא תנן לה אלא מדוקיי' דהך דתנן לקמן (דף קנח.) נפל הבית עליו ועל אמו כו' דמשמע דאם מת קודם אמו אין יורשי הבן יורשין ממון האם וביש נוחלין [ו] נמי דייקינן לה ממתני' דהאשה את בנה והאשה את בעלה מה האשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף האשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב. אבל אילו מתה אם תחלה ואחר כך מת עובר היה מנחיל לאחין מן האב לעולם אימא לך דעובר יורש: **ופרכס.** העובר אחר יציאת נפשה: ומשני **מידי דהוה אזנב הלטאה.** שמפרכסת אחר שחתכוה מן הלטאה ואין בה חיות: **מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר.** לעולם אימא לך זימנין דהיא מייתא ברישא ואחר כך עובר ומנחיל העובר לאחין מן האב דעובר יורש הוא ואע"ג דתירץ רבא לעיל [ע"א] שאני התם דמעיקרא רפויי מרפייא בידייהו ואתא למימר דעובר אינו יורש שיטת גמרא הוא זה אזיל הכא וקא מדחי ליה ואזיל הכא וקא מדחי ליה ולעולם הך משנה דבן יום אחד נוחל ומנחיל [ז] לאו למעוטי עובר מדין ירושה אלא למעוטי דאינו ממעט בחלק בכורה וכדמפרש ואזיל שבא לומר דבן יום אחד ממעט בחלק בכורה כגון יעקב שמת והניח שני בנים ראובן ושמעון והניח שנים עשר מנה ראוי הבכור ליטול פי שנים כאחד מן אחיו ויטול ראובן שמנה מנים ושמעון ארבעה מנים נולד לוי בחיי יעקב ומת יעקב בו ביום אחרי לידת לוי נמצא נוטל ראובן ששה ושמעון שלשה ולוי שלשה ומת לוי בו ביום אחרי מיתת אביו דהוה ליה בן יום אחד ומנחיל לאחיו שלשה מנים הראוין לו ובאלו לא יטול ראובן חלק בכורה כנגד שמעון שהרי מכח אחיו לוי הוא יורש נמצא ראובן נוטל שבעה מנין וחצי ושמעון ד' מנין וחצי נמצא שמעטו לידת לוי לראובן חצי מנה מחלק בכורתו. ודוקא בן יום אחד אבל אם היה לוי עובר כשמת אביו יעקב ואח"כ נולד לוי אינו ממעט בחלק בכורה אלא בחלק פשיטות כילד מת אביו נוטל ראובן מן השנים עשר מנים ארבעה מנים בחלק בכורה כאילו אין העובר בעולם שהרי לא הניח יעקב בנים ילודים אלא ראובן ושמעון ושמנה מנים הנותרים יחלקו בין שלשתן ראובן ושמעון ולוי כל אחד יטול שלש מנים חסר שליש וגם אם יחזור וימות לוי יטול אחיו בחלקו נמלא ראובן נוטל ארבעה מנים של חלק בכורה ושלשה מנים חסר שליש חלק פשיטותו ומחצית של חלק לוי דהיינו מנה ושליש סך הכל ח' מנין ואם היו עשרה אחין יחלקו חלק לוי לעשרה חלקים וחלק בכורה לא יזוז מקדמותו: **וילדו לו בעינן.** כשנולדו לאב בחייו אמר רחמנא לתת לו פי שנים [דברים כא] חלק בכורה על אחיו שכם אחד אבל עובר הנולד לאחר מיתתו של אב לא קרינא ביה וילדו לו ולגבי חלק בכורה כמאן דליתא דמי ויטול הבכור חלק בכור גדול לפי חשבון אותן אחין הנולדים בחיי אביו: **בכור הנולד לאחר מיתת האב.** כגון ילדה תאומים או היו ליעקב נשים הרבה ונולד ראובן אחר מיתתו מלאה ויוסף מרחל: **יכיר בעינן.** וכיון דנולד בחייו אפילו לא ראהו אביו ולא הכירו מימיו הואיל וראוי להיכרא אין היכרא מעכבת בו כדר' זירא דכל הראוי לבילה כו' (לעיל דף פא:). בפר"ח: **וא"ת משנתינו.** דאיתיביה רב נחמן לרב הונא דלעיל [קמא:] האומר אם ילדה אשתי כו': **קרובה אצל בנו.** וגמר ומקנה בכל לבו אבל לעובר אחר לא קנה: **בגדתאה.** דמן בגדד עיר שנולד בה ובכתבי רב שרירא היא נזכרת: **בי עשרה.** לפרסומי למילתא: **והלכתא המזכה לעובר לא קנה.** כרבי יוחנן וכגון שאינו בנו אבל המזכה לעובר שבמעי אשתו קנה דדעתו של אדם קרובה אצל בנו: **נכסי לבני דיהוי ליך מינאי.** ולא היתה אשתו מעוברת הלכך לא קנה כדלקמן דכה"ג לא אמרינן דעתו של אדם קרובה אצל בנו אלא היכא דמזכה לעובר שנתעברה אשתו כבר ושוב מצאתי כן בפר"ח: **בריה קשישא.** מאשתו ראשונה: **יקנה כחד ברא כו'.** יקנה כאחד מן הבנים העתידים להולד מאשה זו: **אית חולק לטליא במקום בניא.** דאף על גב דבניא לא קנו בכח מתנה זו אפילו חלק אחד דהא ליתנהו אפילו עובר דנימא דעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא יקנו אלא בתורת ירושה במיתת אביהם אפ"ה בריה טליא קנה בכח מתנה זו חלק אחד מלבד חלקו שיורש עם אחיו: אית חולק לטליא כנגד אחד מהן אילו קני דה"ק ויקנה כחד מברא דיהוי לה מינאי ואף על פי שלא יקנו רואין כמה בנים יהיו לה אם הן שלשה בנים מלבד הקשיש חולקין בארבעה חלקים ויטול זה חלק אחד מהן וחוזרין וחולקים שלשה חלקים הנותרים לארבעה ויטול כל אחד חלק אחד בתורת ירושה: **טליא.** תינוק גדול כדאמר בפרק המוכר את הספינה (לעיל דף נא:) דאמר [ח] רב נחמן נהירנא כי הוו מטיילין טליא וטליתא כבר שב סרי בשוקא ולא הוו חטאו: **במקום בניא.** כשיירשו הבנים את אביהן אית חולק לטליא עמהם לבד ירושתו כדפרישית: **לית חולק לטליא.** אלא חלק ירושה בלבד כדמפרש לקמיה [קמג.] דקני כחמור הוא דקאמר ליה קני כאחד מן הבנים שיהיו לי וכי היכי דאינהו לא קנו שהרי לא היו עדיין אפילו עובר בשעת מתנה איהו נמי לא קנה שנטלית מתנתו במתנת הבנים:

וכרכיש

תוספות

דהוא מיית ברישא. והיינו טעמא כדאמר בפ"ק דערכין (דף ז.) דאיידי דזוטרא חיותיה עיילא ליה טיפתא דמלאך המות ומחתכא ליה לסימנין והא דאמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עד.) השוחט הבהמה ומצא בה בן תשעה חי כו' היינו דוקא כששחטה או הרגה שאז היא מתה תחלה כדאמרי' בפ"ק דערכין [ט](דף ז. ושם) והא דאמר [א] בהשוחט (חולין דף לח.) דמתה אמו והדר ילדתה היינו מתה על ידי אדם אי נמי על ידי מלאך המות וכגון שנעקר הולד לצאת דאז אין הולד מת כדמשמע בפ"ק דערכין (דף ז. ושם) וא"ת כיון דבהריגה או נעקר לצאת היא מייתא ברישא ולא הולד א"כ אמאי נקט בן יום אחד עובר נמי נוחל ומנחיל וי"ל דבן יום אחד פסיקא ליה אבל בעובר לא פסיקא ליה למיתני נוחל ומנחיל: **ופרכס תלתא פרכוסי.** ולית דגרס עד תלתא פרסי פירוש מהלך שלש פרסאות: **בכור שנולד אחר מיתת האב אין נוטל בחלק בכורה מאי טעמא יכיר בעינן.** קשה לר"י דאמאי לא מפיק ליה מוילדו לו דלעיל דבפ' יש בכור (בכורות דף מז: ושם ד"ה וילדו) דריש ליה נמי גבי בכור דדריש מיניה בכור שיצא דרך דופן אין נוטל בחלק בכורה ויש לומר אי לא דידעינן בכור מקרא אחרינא לא הוה מוקי האי קרא בפשוט אלא בבכור [א] וכן בפ' יש נוחלין (לעיל דף קכז.) דמפיק מוילדו לו בנים דטומטום אין ממעט בחלק בכורה [ב] ומוהיה הבן הבכור מפיק דבכור טומטום אין נוטל פי שנים [ג] התם נמי אי לאו דידעינן בכור מקרא אחרינא לא הוה מוקמי קרא דוילדו לו בנים בפשוט אלא בבכור והשתא אתי שפיר דלא תקשי אמאי לא נימא דיוצא דופן אינו ממעט בחלק בכורה מוילדו לו כדממעטינן בבכורות מיניה דאין בכור יוצא דופן נוטל פי שנים אלא ודאי כל כמה דליכא תרי קראי לא מוקמי אלא אבכור ולא אפשוט: **והלכתא המזכה לעובר לא קנה.** פירש ריב"ם דבירושה הבאה מאליה יכול להיות דהלכה כר' יוסי דאמרינן בפרק אלמנה (יבמות דף סז. ושם ד"ה אוכלין) דהודו לו חכמים לרבי יוסי דמסתבר טעמיה אף על פי שלא חזרו בהם נראה דהלכתא כוותיה כיון דמסתבר טעמיה [ד]:

רב

עין משפט נר מצוה

יח א ב ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין כז טור ושו"ע חו"מ סי' רעז סעיף ה [וברב אלפס דמכילתין פ"ח דף ריא:]:
יט ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג [וברב אלפס שם]:
כ ה מיי' פכ"ב מהלכות מכירה הלכה י ופ"ח מהל' זכיה הלכה ה סמג עשין פב טור שו"ע חו"מ סי' רי סעיף א וסי' רנג סעיף כו:
כא ו מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' י סמג שם טור וש"ע חו"מ סי' רי סעיף א:

רבינו גרשום

והא הוה עובדא. דמתה אמו ואח"כ פרכס העובר ג' פרכוסי אלמא דבתר הכי חיי: [מידי דהוה]. שדומה חיותו לזנב הלטאה שמחותכת ומפרכסת וההוא חיותי אינו חיות: מר בריה דרב יוסף משמיה דרב' אמר. הא דקתני מתני' תינוק יום אחד נוחל ומנחיל הכי מפרש לה לומר שממעט בחלק בכורה. שאם היו ט' אחין וזה התינוק נחלק הנכסים בי"א חלקים ונוטל הבכור פי שנים דאי ליתא להאי לא היו מחלקין אלא לי' חלקים ונוטל הבכור ב' חלקים ואם מת האי תינוק יחלקו חלקו בשוה ביניהן: אבל עובר אינו ממעט. שלא היה כלום ולעולם המזכה לעובר קנה: מאי טעמא. אינו ממעט: וילדו לו בנים. בחייו ממעטי: בכור הנולד לאחר מיתת האב. כגון שילדה תאומים וניכר הבכור שיצא תחלה: כהני תלת לישני דרבא. חדא לומר שממעט בחלק בכורה והני תרתי: ואם תאמר משנתינו. האמר אם ילדה אשתו זכר יטול מנה ילדה נקבה נוטל מאתים דמשמע המזכה לעובר קנה. משנתינו היינו טעמא הואיל ואדם קרוב אצל בנו: אייתי לי עשרה. כדי לפרסומי מילתא דידיה: אמר ליה זיל קני כחד מינייהו. כשנולדו וירשו את אביהן ויחלקו את ירושתן אי האי נסיב טפי אי לאו ולדברי הכל המזכה לעובר לא קנה: ר' אבין ורבי מיאשה ורבי ירמיה אמרו אית חלק לטליא. לבחור זה במקום בניא דיהוי ליה כלומר מעכשיו זיכה לו חלק אחד מנכסיו כאחד מן הבנים שיהי' לו ויחלקו המותר ויטול גם הוא חלקו עמהן ומתחלה יטול אחד קודם חלוקה שאם יהי' לו הבנים ג' לבד מטליא יטול הוא [א] רוב הנחלה תחלה ומן המותר יטול כאחד מהם: ר' אבהו ור' יצחק נפחא ור' חנינא לית חולק טפי לטליא. האי בר קשישא לית ליה שום חלק טפי במקום בניא אלא יטול כאחד מהן ולא שום חלק יותר: אמר ליה. ר' ירמיה: פשיטא דהל' כוותן דאנן קשישן מנייכו. אלא מאי קא סברת דהלכתא כוותיכו לא דרדקי אתון: מידי בקשישא תליא מילתא בטעמא תליא מילתא. וטעמא דילן מסתבר טפי. וא"ל ר' ירמיה ואימא לי טעמא מאי לית חלק לטליא. אמר ליה ר' אבהו זיל לגבי דר' אבין כו':

א) הדבר צ"ע דמאי רוב נחלה דקאמר. ואולי דצ"ל חלק אחד בנחלה תחלה וכו'.

מסורת הש"ס

א) [ערכין ז. נדה מד: חולין כא.], ב) [לעיל קלט.], ג) יבמות סז: כתובות ז. [זבחים לב.], ד) [לעיל סה.], ה) [נדה מב.], ו) [לעיל קיד:], ז) [נדה מד.], ח) [צ"ל ר' יוחנן], ט) [ע"פ הפי' שכתבו תוס' נדה מד. ד"ה איהו ע"ש],

תורה אור השלם

1 כִּי תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנִיאָה: דברים כא טו

2 כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דהוא וכו' והא דאמר בפרק השוחט דמתה אמו:

מוסף רש"י

והא הוה עובדא ופרכס. עובר שבמעי אמו אחר מיתתה תלתא פרכוסי, אלמא היא מייתא ברישא (נדה מד:). **אזנב הלטאה.** אם חותכין אותה מפרכסת החתיכה ואע"פ שאין בה חיות (ערכין ז.) שהרי זנב הלטאה חותך אותה לגמרי והיא מפרכסת, מיתוך הזנב מפרכס (חולין כא.). **בגדתהא.** בעל אגדה, ל"א שם מקום שהוא בבבל ששמו **בגדד** (יבמות סז.) עיר שבבבל ושמה בגדת, בפסק סדרו של שרירא גאון היא נזכרת (כתובות ז:). **בי עשרה.** לפרסם את הדבר (יבמות סז.). **המזכה.** מתנה על ידי אחר, **לעובר.** שבמעי אמו, קנה (כתובות ז:). **דאסברתה ניהליה.** פירשתי לו טעמא (נדה מב.).

מוסף תוספות

א. [ד]מסתבר לאוקמי טפי בבכור שלא יטול חלק בבכורה, מלהעמידו בפשוט שלא ימעט בחלק הבכורה. תוס' בכורות מז: ב. דאמר קרא וילדו לו בנים עד שיהא בן משעת לידה. שם. ג. [ד]דריש מוהיה הבכור עד שיהא בכור משעת הוויה. שם. ד. וז"ל רבינו יונה: ונראה לי כיון דקיי"ל המזכה לבנו קנה, כמשנתנו וכטעם שפי' ר' יוחנן הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, בירושה הבאה מאליה נמי קיי"ל דעובר אית ליה זכייה, דלא אלימא הקנאת האדם במה שדעתו קרובה טפי מירושה הבאה מאליה.